

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

REALITA VERSUS FORMA 90 – 60 - 90

Bakalářská práce

Autor: Helena Lebdušková

Vedoucí práce: Mgr. David Medek

Olomouc 2010

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 14. 4. 2010

.....

vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ:

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu Mgr. Medkovi, který se navzdory pracovní neschopnosti rozhodl pro vedení mé práce a poskytoval mi odbornou pomoc a cenné věcné rady. Po čas, kdy jsem nemohla konzultovat s mým vedoucím, mi ochotně poskytovala konzultace MgA., Mgr. Veronika Psotková. Doslova hmotně přispěl pan Mikyska, jenž zhotovil formičku z plechu, která tvoří součást mé práce. Dále nemohu opomenout zmínit dobrovolnice, jež mi stály modelem pro odlévání jejich nahého těla, a nemalý dík patří mé rodině a přátelům, jež celý koncept pozitivně zastřešili příjemným zázemím.

„Alium aliud placet“¹

Každému se líbí něco jiného

1 ROZSÍVALOVÁ, V. a kolektiv: Krása očima staletí, Hradec Králové, 1996, s. 7.

OBSAH:

ÚVOD	5
1. IDEÁL ŽENSKÉ KRÁSY V HISTORICKÝCH PROMĚNÁCH.....	6
2. ZAVEDENÍ JEDNOTKY KRÁSY A JEHO DŮSLEDKY	11
2.1. Cesta k číslu.....	11
2.2. Jednotka krásy.....	12
3. ŠTÍHLOST A JEJÍ OBECNĚ PŘIJÍMANÁ INTERPRETACE.....	13
3.1. Mediální konstrukt krásné ženy	13
3.2. Vliv okolního prostředí na sebehodnocení	14
3.3. Pohled ženy do zrcadla	15
3.4. Magický účinek štíhlosti.....	15
3.5. Váha jako handicap	16
4. REALITA VERSUS FORMA 90 – 60 - 90	17
4.1. Realita versus forma 90 – 60 - 90	17
4.2. Tělo jako opracovatelné těsto.....	18
4.3. Význam použitých materiálů a technologie práce	18
4.4. Reliéfy ženských postav a jejich charakteristiky.....	20
5. SOCHAŘI REFLEKTUJÍCÍ TÉMA ŽENSKÉ KRÁSY.....	21
ZÁVĚR.....	22
POUŽITÁ LITERATURA:	23
DALŠÍ ZDROJE	23
ZDROJE OBRÁZKŮ:	24
ANOTACE.....	25

ÚVOD

Titul mé bakalářské práce zní Realita versus forma 90 – 60 – 90, jimž jsem chtěla nastínit vizuální ztvárnění praktické části, a zároveň přiblížit, co je hlavní tematickou linií části písemné. Magické trojčísí se k nám denně znovu ukládá do paměti skrze mediální prostředky vizuální kultury (televizi, film, rádio apod.) jako objektivní danost, jež popisuje tělesné proporce ideální ženy tak sugestivně, že je velmi snadné se takovou představou ztotožnit.

Hlavní osa teoretické části leží ve sledu esejů, kde se snažím osvětlit nulovou výpovědní hodnotu onoho magického trojčísí a zejména zdůraznit zdrcující fakt, že přestože se od sebe jednotlivé ženy výrazně odlišují, jeví se tato tři čísla jako univerzální atributy ideálu pro všechny. První kapitola s názvem Ideál krásy v historických proměnách je krátkým exkurzem, shrnujícím proměny estetického pohledu na krásno v historii. Zaměřuji se zejména na estetický pohled na základní proporce ženského těla. Druhá kapitola (Štíhlost a její mnohostranná interpretace) hlouběji popisuje závažnost kultu štíhlosti, tak jak jej interpretují média. Žena zde nestojí jako nezávislý pozorovatel; nepohlíží na své tělo nezaujatě. Jako věčná pozorovatelka svého těla je zároveň determinována konstrukcemi tělesné krásy společnosti jako celku, ale také individuálními názory jednotlivců v jejím bezprostředním okolí. Mnohdy ji nezarazí předkládaná univerzálnost, opomíjející lidskou individualitu, a ztotožní se naprosto nekriticky s obecně přijímanými vzorci.

V předposlední kapitole (Realita versus forma 90 – 60 - 90) jsem se zaměřila na stěžejní bod - tedy na vizuální stránku celého konceptu. Navracím se k problematice a snažím se na svém díle demonstrovat dva světy – reálný a vykonstruovaný. V rámci sochařského ateliéru jsem vytvořila tři reliéfy ženských postav v životní velikosti z tvrzeného polystyrenu růžové barvy. Ty mi sloužily jako vzorek ženské populace - reality ve své přirozené nedokonalosti. Jako produkt mediální konstrukce předkládám „formičku“ z plechu v odpovídajícím měřítku, která zde funguje jako konfrontační prvek, vztažený na vzorek ženské populace, jež jsem ztvárnila.

1. IDEÁL ŽENSKÉ KRÁSY V HISTORICKÝCH PROMĚNÁCH

*Touha po kráse, ke které patří půvabný a přitažlivý vzhled, je stará jako lidstvo samo.*²

Ideál krásy, tedy představa o tom, co je krásné, však není konstantní jednotkou. Estetický pohled vždy souvisí s právě panujícím způsobem života, hospodářskými i společenskými poměry, ale i s názorem každého jedince.

Móda, jež etymologicky znamená míru, způsob, pravidlo, předpis, směřuje lidské jednání natolik, že se jedním z cílů lidstva stalo naplňovat vštěpované představy módního diktátu. Kromě ošacení se vždy kladl důraz na parametry těla. Označit určitou tendenci za módu lze teprve v okamžiku, kdy je nová intence *uznána a přijata určitým okruhem lidí*.³ Momentem, kdy se stává univerzální až uniformní, bývá cyklus narušen ideou jinou, často protichůdnou té předešlé. Ačkoliv nelze termín móda aplikovat od již od prehistorie, protože se ve skutečnosti o módu v dnešním pojetí nejednalo, berme toto označení jako abstraktní výraz pro měnící se normy, vztahující se k parametrům tělesné krásy. Je zajímavé nahlédnout, k jaké diferenciaci v tomto ohledu v proměnách času docházelo.

Žena, ať se již nachází v jakémkoliv prostředí či době, snaží se adaptovat na vkus, jenž je obecně přijímán. Přizpůsobení se obecně přijímané tenzi jí pomáhá integrovat se v rámci společenských vztahů. Jakkoli vyčnívat se považovalo a stále považuje za nežádoucí. Vypadat jinak, než je společensky přijatelné, vyžaduje sílu osobnosti a schopnost čelit tlaku a přesvědčit okolí o správnosti své jinakosti. Jednodušší cestou je však korespondovat s vštěpovanou představou a být konformní. Díky tendenci neustálého rychlého přizpůsobování se vkusu dané doby, dnes můžeme nahlédnout, jak se během staletí ideální linie ženských křivek měnily.

2 ROZSÍVALOVÁ, V. a kolektiv: Krása očima staletí, Hradec Králové, 1996, s. 7.

3 KYBALOVÁ, L. – HERBENOVÁ, O. – LAMAROVÁ, M. : Obrazová encyklopedie módy, Praha, 1973, s. 15.

Široké boky, mohutné poprsí, břicho s tukovými polštáři, nasedající jeden na druhý a masivní hýždě – takto vypadala ideální žena v prehistorickém období. Četné „venuše“ (Velké matky), jakožto zástupkyně tehdejší populace, dávají tušit, že ideálem krásy je žena *zralá, mateřská*⁴, orientovaná především na biologické funkce. Nadsazené a stylizované ženské proporce však měly kultický význam. Ženy se zdůrazněnými mateřskými znaky⁵ poukazují na kult matky – bohyně plodnosti.⁶ Žena měla výsadní společenské postavení jako zachovatelka rodu a ochránkyně domova.⁷ Potlačení či naprostá absence rysů tváře, oproštění od všech detailů tváře a její plochost, naznačují druhotnou důležitost tváře. Jednou ze zástupkyň prehistorického ideálu je **Venuše z Willendorfu [1]**.



[1]

Na příkladu starověké Číny lze prokázat, že norma může někdy zapůsobit až patologicky. Číňanky přísně dbaly o štíhlou linii a dietami se trýznily natolik, že pro „vosí pas“ ne zřídka umíraly vyčerpáním. Módním výstřelkem se tehdy staly mále nožky. Ty, jež je neměly, často podstupovaly velmi *bolestivý a hrůzný zákrok, totiž bandážování nohou*⁸ – prsty kromě palce se tak ohnuly k chodidlu a pata dozadu vzhůru.

Předobrazem ideálu starověkého Egypta se stala královna **Nefertiti [2]** – ona i její dcery bývají znázorňovány s protáhlou lebkou – zda šlo o módu či anomálii není dodnes patrné. Egyptským ideálem byla vysoká, štíhlá černovláška s kulatými a drobnými ňadry. Výtvarné zobrazení ženské a mužské figury se od sebe nijak výrazně nelišilo⁹ – obě postavy byly znázorňovány se *širokými rameny a úzkými boky*.¹⁰ To že se pas jeví neskutečně útlý, je dáno zákonem frontálního zobrazení. I přesto, že prvky vůči sobě jsou díky tomuto typu znázornění ve zkresleném poměru, zaznamenáváme z pramenů, zabývajících se životním stylem starověkého



[2]

⁴ ZEMAN, J.: Žena a krásy, K otázkám erotologické estetiky, Hradec Králové, 2001, s. 37.

⁵ JÜZL, M: Dějiny umělecké kultury I., Praha, 1989, s. 32.

⁶ MRÁZ, B: Dějiny výtvarné kultury, Praha, 1995, s. 13.

⁷ Tamtéž, s. 14.

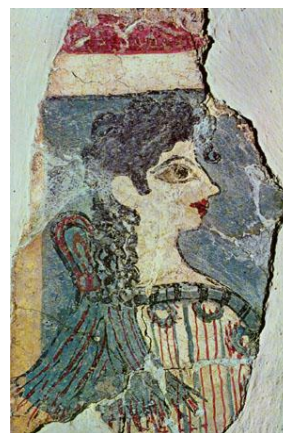
⁸ ROZSÍVALOVÁ, V. a kolektiv: Krása očima staletí, Hradec Králové, 1996, s. 10.

⁹ PIJOAN, J., Dějiny umění I., Praha, 1977, s. 74.

¹⁰ CROOKOVÁ, M.: V zajetí image těla, Jak chápat a odmítat mýty o tělesném image, Ostrava, 1995, s. 40.

Egypta, že štihlost byla samozřejmostí – životospráva totiž vykazovala z dnešního pohledu velmi vysokou úroveň.

Na jednoduchost a strohost představ Egyptanů, temperamentně zareagovali obyvatelé ostrova Kréta. Symbolem minojské kultury se stala „La Parisienne“ (což v překladu znamená **Pařížanka [3]** – výrazně nalíčená dívčí postava jedné z nástěnných maleb v Knóssu. Název poukazuje na moderně vyhlížející zjev minojských dívek, který z dnešního pohledu působí jako první *opravdu evropské ženy tělem i duší*¹¹. Smyslné ženské křivky – výrazné boky, pánev a poprsí, úzký pas – jasně odpovídali naturalistickému chápání světa Mykéňanů.¹²



[3]

Antické Řecko pokládalo lidské tělo samo o sobě za harmonickou a dokonalou jednotu tvarů – *řád, uspořádání, proporce, symetrie, vhodnost*.¹³ Kalokagathia – soulad vnější a vnitřní krásy – upřednostňovala zejména krásu ducha (tělesný půvab měl sekundární charakter). Tehdejší sochaři zhmotňovali ve svých skulpturách zejména antická božstva. Bohyně lásky a krásy **Afrodité Knidská [4]**, tak jak ji mistrně vytesal Praxitelés, ztělesňuje harmonickou ženskou krásu z pohledu panujících představ. Podáním těla jako aktu, zbavil řecké umění všech přetrvávajících předsudků vůči zobrazení nahého těla.¹⁴



[4]

V období gotiky probíhaly *příležitostné pústy z náboženských důvodů*.¹⁵ Ideálem krásy se stala žena s „vosím pasem“, vysokým hladkým čelem a dlouhým krkem, zvaným labutí šíje. Krásná chůze se vyznačovala povysunutou hlavou, břichem a boky předsazenými vpřed – silueta ve tvaru písmene S.¹⁶ Prohnutí těla a zdůraznění břicha vycházelo z přirozeného pohledu na těhotenství ženy. Období středověku se



[5]

11 PIJOAN, J.: Dějiny umění I., Praha, 1977, s. 22.

12 KYBALOVÁ, L. – HERBENOVÁ, O. – LAMAROVÁ, M. : Obrazová encyklopedie módy, Praha, 1973, s. 55.

13 Takto popsal Marcus Vitruvius Pollio roku 25 pnl. Na příkladech lidského těla demonstruje, jaké parametry by mělo splňovat dokonalé lidské dílo. (Tamtéž, s. 57).

14 PIJOAN, J.: Dějiny umění I., Praha, 1977, s. 127.

15 <http://fashion-design.blog.cz/0712/jak-sel-ideal-krasy> - 5. 4. 2010.

16 ROZSÍVALOVÁ, V. a kolektiv: Krása očima staletí, Hradec Králové, 1996, s. 21.

k ženskému tělu staví velmi rozporuplně - osciluje mezi odmítáním těla, jako nástroje chtíče (svůdnost Evina) a zároveň jeho oslavou.¹⁷ Za ideál tak můžeme označit madony, které byly předobrazem Panny Marie, jež oplývala krásou ducha. Z Českého prostředí mohu uvést zástupkyni slohu krásných madon - **Krumlovskou madonu [5]**.

Upjatost středověku v chápání krásy končí zavedením renesančního kánonu – symetrická vysoká postava, široká ramena, útlý pas, dokonalé paže s dlouhými prsty. Parametry renesance zohledňovaly individuální dispozice, takže móda směřovala k přirozené tělesné kráse. Jedinou nepřirozeně vykonstruovanou podmínku, představovaly plavé vlasy.¹⁸ Za jednu z nejkrásnějších dam doby Rudolfa II. byla považována **Polyxena z Lobkovic [6]**, jež byla nazývána desátou Múzou a čtvrtou Grácií.



[6]

Renesanční přirozenost výrazně narušila španělská móda 16. - 17. století, která byla výrazem katolické protireformace. Strnulost doby odrážela přísnost a uzavřenost v odívání.¹⁹ Není tedy náhodou, že v takovém prostředí nalézáme počátky korzetu. Trup byl sešňorován na **neuvěřitelně malý objem [7]**, což vedlo k deformaci hrudního koše a vtlačení tří posledních žeber docházelo ke stísnění vnitřních orgánů. Dle předpokladů měl tento módní doplněk často za následek protržení plic, bránice či pobřišnice a někdy i smrt.²⁰



[7]

Bujné baroko obdivovalo ženy plných až *přebujelých*²¹ tvarů – z dnešního pohledu bychom je označili za obézní. Pro „vosí“ pas se však nechaly šňorovat jako jejich předchůdkyně. Kypré tvary - oblé boky, velká ňadra a břicho- byly vnímány jako ztělesnění zdraví. V barokním podání antického námětu syntetizoval P. P. Rubens do obrazu **Tři grácie**

17 Le GOFF, J. – TRUONG, N.: Tělo ve středověké kultuře, Praha, 2006, s. 104.

18 ROZSÍVALOVÁ, V. a kolektiv: Krása očima staletí, Hradec Králové, 1996, s. 21.

19 ZÍTEK, O: Lidé a móda, Praha, 1962, 253.

20 http://www.zenax.cz/korzety_7898.htm - 3. 4. 2010

21 ZEMAN, J.: Žena a krása, K otázkám erotologické estetiky, Hradec Králové, 2001, s. 36.

[8] obecné představy o dokonalé harmonii ženských křivek.²² Hubenost vyznívala jako negativní důsledek těžké nemoci (např. tuberkulózy), jež byla všeobecnou hrozbou.

Koncem 18. století představovala ňadra významný prvek, jež byl zvýrazňován v hlubokých dekoltech.²³ Móda tohoto období nebyla zamýšlena jako funkční prvek, ale pouze jako *předmět obdivu*.²⁴ Často ženy tento ideál stát život – když několikvrstevné šaty vzplanuly, nestihla je často nositelka sundat a uhořela.



[8]

V devatenáctém století se setkáváme se dvěma odlišnými pohledy na ženské tělo. Oba ideály se pyšnily útlými pasy zvýrazněnými korzetem, ale lišily se v ostatních tělesných charakteristikách. První polovině devatenáctého století vévodí typ éterické postavy, který ztělesňovala manželka Františka Josefa, císařovna **Alžběta [9]**. Tomuto typu v polovině devatenáctého století již konkurují ženy celkově mohutnější – lékaři podporovali plnější postavu jako znak tělesného zdraví.²⁵



[9]

22 PIJOAN, J.: Dějiny umění VII., Praha, 1977, str. 230.

23 Tamtéž, s. 42.

24 Tamtéž, s. 43.

25 <http://www.nutriacademy.cz/stob/krasa.php> - 6.4. 2010.

2. ZAVEDENÍ JEDNOTKY KRÁSY A JEHO DŮSLEDKY

2.1. Cesta k číslu

Na počátku 20. Století se v Paříži etablovali prestižní módní návrháři (Valentino, Giorgio Armani, Christian Lacroix, Revillon a další) s módou haute couture. Termín, jenž v překladu znamená vysoké šití či vysoké krejčovství, označuje *oblečení šité na míru a vyrobené v Paříži*.²⁶ Výsadou haute couture byla jedinečnost – každý držitel vlastnil originální, neopakovatelný kus.

Hospodářskou krizi provázely rozsáhlé kampaně ve VB a USA, které přesvědčovaly obyvatele k nákupu domácího zboží. Nedostatek finančních prostředků a obchodní neúspěchy zasáhly i „vysokou módu.“ Módní návrháři začínají postupně razit cestu masovější produkce – i móda haute couture postupně zhotovuje levnější kusy, což zároveň provází snížení jakosti.²⁷ Tak se poprvé setkáváme s „butiky“ (z francouzského boutique = obchod s oblečením²⁸ a módními doplňky), kde se začínají objevovat kolekce prêt a porter. Už samotný význam tohoto pojmu, *hotové k nošení*,²⁹ naznačuje naprosto novou tendenci – konfekci.

Pařížské salóny vytvářely v druhé polovině devatenáctého století *luxusní módu pro bohaté*.³⁰ Zde můžeme hledat kořeny konfekce, která však v plném rozsahu zasáhla svět až později.

Na počátku století dvacátého usilovali kapitalističtí podnikatelé o využití všech možností, které jim módní trh nabízel, a tak rozšířili svou působnost i na nižší společenské vrstvy. Zakládali velké konfekční továrny, jež produkovaly módní novinky z levnějšího materiálu. Pojem konfekce se stal výrazem jak pro hromadnou výrobu zboží v továrnách, tak pro jeho prodej, jakož i pro toto textilní zboží samotné.

Před první světovou válkou si ženy buď šily oblečení samy, nebo si je nechávaly šít na míru. Poválečná léta nastavila zcela opačné vidění – místo, aby byly šaty modelovány na tělo, musela se nyní těla přizpůsobovat šatům.³¹

26 http://cs.wikipedia.org/wiki/Haute_couture - 12. 4. 2010.

27 <http://www.topzine.cz/20-a-30-leta-minuleho-stoleti-ovlivnena-feminismem-a-vaikou/> - 6.4. 2010.

28 <http://cs.wikipedia.org/wiki/Pr%C3%AAt-%C3%A0-porter> – 12. 4. 2010.

29 TERŠL, S.: Malá encyklopedie textílií a odívání, Praha, 1989, s. 130.

30 ZÍTEK, O.: Lidé a móda, Praha, 1962, s. 298.

V souvislosti s emancipačním hnutím, kdy postupně docházelo ke zrovnoprávnění mužského a ženského pohlaví, zaznamenáváme v módním průmyslu postupné zjednodušování šatů. Vstup ženy do „mužského světa“ (práce v armádě, zdravotnictví či dopravě) se odráží v rostoucí uniformitě oblečení.



[10]

Vládnoucí funkcionalismus podporoval účelovou stránku ve všech aspektech lidského bytí, a tedy i ve stylu oblékání, jehož výraznou reprezentantkou byla švédská filmová herečka **Greta Garbo [10]**. Všechny uvedené aspekty vytvořily z šatů co nejjednodušší produkt, jež se dal v konfekčních továrnách snadno vyrobit a produkovat ve velkém nákladu do celého světa. Ke konzumentovi se oblečení dostávalo nejčastěji v normovaných, respektive standardizovaných velikostech.³²

2.2. Jednotka krásy

Standardní velikosti, dle mého názoru, přinesly kromě zjednodušení výroby oděvů, další výraznou změnu. Ženské tělo přestává být vnímáno v poměru jednotlivých prvků vůči sobě, v harmonii či disharmonii, přemíře či absenci. I přesto, že se parametry ideálu radikálně měnily, vždy šlo o vzájemné vztahy křivek vůči sobě navzájem.

Tak jako je krása zcela abstraktní pojem, měl by se i její výklad nacházet čistě v rovině pocitů. Najednou jsme nuceni konfrontovat se s faktem, že fyzická krása je dána čísly. Neexistuje žádná fyzikální veličina, jež by kladla do souvislosti vztah fyzické krásy a délkové míry. Je to sice naprosto fantazijní představa, ale existuje-li v lidském mozku spojitost mezi tělem a číslem, dá se říci, že se střetáváme se zcela novou veličinou – krásou na centimetr. Podle jednotlivých partií tak nabývá přímé a nepřímé úměry. Čím méně centimetrů v pase a více přes prsa, tím krásnější. Jakkoliv zní tato pomyslná jednotka krásy nelogicky a nesmyslně, je důležité zdůraznit, že ji zde uvádím pouze jako symbolické znázornění mé osobní interpretace pozorovaného jevu.

Tímto se dostávám k základním rozměrům, ovlivňujícím módní průmysl a skrze něj také ženskou populaci. Typická královna krásy má míry 90 – 60 – 90, tři čísla, vyjadřující obvod

31 CROOKOVÁ, M.: V zajetí image těla. Jak chápat a odmítat mýty o tělesném image, Ostrava, 1995. ISBN 80 – 85954 – 02 – 8, s. 46.

32 ZÍTEK, O.: Lidé a móda, Praha, 1962, s.302.

hrudníku, pasu a boků v centimetrech. Toto magické trojčísí s největší pravděpodobností navazuje na poměr pasu a boků 7:10, jenž konstantně přetrvával, navzdory kulturním změnám, jako výraz atraktivních proporcí. Ať se již glorifikovaly kypré tvary, či se oblibě těšila éterická postava, přetrvávaly rozdíly mezi stěžejními oblastmi, charakterizujícími ženskost, pozoruhodně konstantní. Jedním z klíčových pohlavních signálů, identifikujících dospělou ženu je tvar trupu, připomínající přesýpací hodiny. Metaforické přenesení vyplývá z nápadné disproporce jednotlivých prvků. Zúžení v pase, *které je částečně důsledkem širších rozměrů nad pasem a pod ním, tedy vystouplých řader a širokých boků.*³³, tuto analogii vysvětluje. Všechny uvedené faktory se s velkou pravděpodobností staly východiskem k výše uvedeným ideálním mírám

3. ŠTÍHLOST A JEJÍ OBECNĚ PŘIJÍMANÁ INTERPRETACE

3.1. Mediální konstrukt krásné ženy

Téměř všechny prostředky masové komunikace – rádio, televize, internet, časopisy, billboardy atd., vnucují ženám představu, že ideál krásy v současné době ztělesňují modelky. *Žijeme ve vizuální kultuře, která je přeplněna mediálními obrazy bezpočtu inscenovaných známých i neznámých lidí.*³⁴ Fixujeme se na tyto obrazy, jež produkují média, necháváme se jimi hypnotizovat a slepě je následujeme. Od zmáčknutí spouště fotoaparátu po výsledný obraz s kultickým významem probíhá komplikovaná a promyšlená sekvence činností, k němu vedoucí – správné nasvícení scény, volba nejvhodnějšího úhlu kamery a pečlivé nalíčení. Všechny kroky vedou ke změně skutečné ženy, jež je snímána, na produkt uměle vytvořený pomocí počítačové grafiky. „Nedokonalosti“ jsou zahlazeny retuší a výsledkem je obraz dokonalé krásy, jež však ve skutečnosti nemá žádný předobraz.

Podíváme-li se na přebaly některých časopisů, zejména těch, jež jsou určené pro ženy, či na předváděcí mola, často se střetáváme s „dětmi.“ Jejich postava bývá tenká a rovná jako tužka – malá prsa, téměř neznatelné boky, dlouhé nohy, ploché břicho. Zdá se, jako by ani nešlo o ženu, ale spíše o chlapce nebo dívku před pubertou. Narážím na fakt, že stanovená kritéria jsou dána tak striktně, že dívky, ve snaze je beze zbytku naplnit, docházejí často až za

33 <http://sex-vztahy.doktorka.cz/pritazlivost-zenskeho-pasu-a-dejiny-korzetu/> - 10.4. 2010.

34 FORET, M.: Média dnes, Reflexe megality, médií a mediálních obsahů, Olomouc, 2008, s. 220.

jeho jejich hranice. Navíc je třeba poukázat na fakt, že v běžné populaci potkáváme éterické ženy jen zřídka.³⁵

Stojíme tedy před vykonstruovaným modelem ideální ženy, která však veškeré charakteristické pohlavní znaky ženy postrádá – kromě vlasů nemá po celém těle žádné ochlupení. Psychosomatické změny, doprovázející přechod od dítěte k dospělému jedinci, se náhle jeví jako nežádoucí a nepřítažlivé. Pro některé je tento proces frustrující zejména proto, že postupně ztrácí atributy dítěte (rovnoměrná postava) a jejich postava se stává „nevzhledně“ oblou.

Přirozený biologický proces se stává překážkou a ženy dělají vše pro to, aby jeho projevy co nejvíce eliminovaly. Návrat v čase mnoho lidí hodnotí jako nemožný. Spousta žen však touží po tom, aby zůstaly takové jako před hormonálními změnami doprovázejícími pubertu, což popírá veškeré logické a biologické zákonitosti.

3.2. Vliv okolního prostředí na sebehodnocení

I přesto že se z dívky stane žena, je její sebe pojetí z valné části formováno pohledy zvenčí. Často se srovnávají s ženami ve svém okolí a jejich touhou bývá být lepší než ty druhé. Není výjimkou, že přejímají názory svého okolí – rodiny, přátel, spolupracovníků či naprosto neznámých lidí. Pokud jsou akceptovány, dokážou se pozitivně přijmout také ony samy.

Na našem sebehodnocení se multifaktoriálně podílí lidé, se kterými se střetáváme a jsme nuceni se konfrontovat s jejich postoji vůči nám. Hodnotíme-li se negativně, může to být tím, že se vůči nám staví okolí odmítavě.

Rodiče svým přístupem významně formují, jakou váhu bude dívka přikládat fyzickému vzhledu. Pokud je dívka od malička vštěpováno, že by měla být štíhlá, aby nevybočovala diktovanému ideálu, svědčí to o nekritickém přijetí společenských konvencí. Mohou tvrdit, že bude-li štíhlá, učiní jí to život jednodušší. Naštěstí bývá tento společenský axiom ignorován a dcery jsou přijímány se všemi svými kosmetickými nedostatky.³⁶

Další stigmata na duši mohou vtisknout naši známí, spolupracovníci či naprosto cizí lidé. Stačí nejapná poznámka, která je směřována nám, a začínají pochyby. Věty: „Měla bys trochu schodit“, „Tu čokoládu bys sis dávat neměla“, „Nebyly ti ty kalhoty volnější?“. Je patrné, že někdy stačí jen náznak, který může vyvolat pochybnost.

35 CROOKOVÁ, M.: V zajetí image těla. Jak chápat a odmítat mýty o tělesném image, Ostrava, 1995, s. 19.

36 Tamtéž, s. 33.

Leckteré ženy se dokážou spokojit se svou postavou, pokud ji zahalí do dobře střižených šatů a pěkně se nalíčí. Představa, že se náhle octnou nahé, bez možnosti cokoliv zakrýt, už může být frustrující. Pro ženu je tedy určující nejen to, jak se ve svém těle sama cítí, neméně však transformuje vidění podle toho, jak je hodnocena druhými.

3.3. Pohled ženy do zrcadla

Při pohledu do zrcadla se střetáváme svým skutečným obrazem, jenž se však mění v naši myslí interpretací viděného. Zrcadlo, z fyzikálního hlediska, pouze odráží dopadající paprsky světla pod stejným úhlem, pod jakým dopadly. Tato rovnováha však neplatí o přijímání viděného obrazu v ženském mozku. Obecně dochází k podhodnocování, které má různé příčiny.

Mediálně prezentovaný vzor modelky je velice blízký vzezření, které má dívka ještě před vstupem do puberty. Paradoxní je, že zatímco průměrné dívky jsou čím dál větší a víc váží, ideál krásy je čím dál štíhlejší. Tato disproporce může přinést dívkám a ženám pocit vlastního selhání v případě, že limit nesplňují.

Každý pohled do zrcadla se tak proměňuje ve frustrující okamžik, kdy si žena znova připomíná, že nevypadá jako modelky, a tudíž není dostatečně atraktivní. Kam zmizela rafinovanost ženské krásy? Kam se poděla ona originalita ženského vzezření? A co se stalo s obdivem k šarmu a charismatu osobnosti? Důraz je kladen na vzhled a krása duše stojí v pozadí zájmu.

Hovoříme-li o psychické vyspělosti jedince, přijímáme multifaktoriální determinaci – zohledňujeme věk, pohlaví, sociální zázemí. Přijde-li řeč na postavu, zapomínáme na všechny individuální predispozice a sledujeme jednosměrnou tendenci – být štíhlá. Přestože je každá žena výjimečná, ať již malá, útlboká, kyprá, plochá, vytáhlá, sportovní, usilují většinou všechny o to samé – stát se jednou.

3.4. Magický účinek štíhlosti

Mnoho žen má pocit, že budou-li štíhlé, vstoupí tak zároveň do příznivější reality – společnost je radostně přijme, stanou se úspěšnými, sexuálně přitažlivými, získají nové přátele, lepší práci. Všechny sny se náhle uskuteční. Jakkoli zní tato vize fantasticky, není tak docela chybná. Je-li ženě ideální postava dána geneticky, nepřikládá tomuto faktu velký význam, a přijímá jej naprosto samozřejmě. Odpovídat společenským konvencím sebou nese

výhodu – dostává se vám *vřelejšího přijetí a více obdivu než ženě, která takovému ideálu neodpovídá.*³⁷

Přirozeně štíhlá žena obecně vzato pozitivně přijímá své tělo, a tedy i její působení na okolí bývá příjemné. Traumatizovaná žena, neschopna akceptovat sebe a své tělo, vyzařuje negativní energii, a je u ní z tohoto důvodu pocit společenské integrace slabší.

Faktem je, že většina vysoce postavených žen se snaží být štíhlé a pokud se jim to nedaří, považují to za důkaz *svého osobního selhání.*³⁸

3.5. Váha jako handicap

Pozitivní sebe přijetí je klíčem ke kvalitnímu životu a dobrým společenským vztahům. *Je-li žena přesvědčena, že je její tělo odpuzující, abnormální, otlé, asi se domnívá, že ji společnost odmítne.*³⁹ Takový impuls může postačit k tomu, aby se u ní vytvořil blok při styku s lidmi. Strach z konfrontace svého těla s „pozorovateli“ ženu paralyzuje a její vnímání reality je zkreslené. Naprosto neopodstatněná představa, že je společensky nepřijatelná, ji může paralyzovat natolik, že kontakt s lidmi omezí pouze na nejnútnejší oblasti (úřad, lékařská ordinace, pošta a další). Bez ohledu na to, že se tyto pocity vymykají realitě, uvěří ve svůj handicap a upadne do letargie.⁴⁰

*Naše kultura přisuzuje objemným ženám vlastnosti jako lhostejnost, slabost, špatné zdraví, nedostatek uznání, sexuální izolaci a lenost; ať už se přizpůsobí nebo ne.*⁴¹

Ty, jež vydrží tvrdý dril spojený s dietou a podaří se jim shodit nadbytečná kila, jsou považovány za *disciplinované, zodpovědné a typicky ženské.*⁴²

37 CROOKOVÁ, Marion: V zajetí image těla. Jak chápat a odmítat mýty o tělesném image, Ostrava, 1995, s. 18.

38 Tamtéž, s. 33.

39 Tamtéž, s. 25.

40 Tamtéž, s. 26.

41 Tamtéž, s. 35.

42 Tamtéž, s. 38.

4. REALITA VERSUS FORMA

4.1. Realita versus forma 90 – 60 - 90

Ideální míry 90 – 60 – 90 jsou ve své univerzálnosti zároveň pro většinu žen nespílitelné. Tělo je výrazem vlivů dědičnosti, prostředí a životním stylem. Podle rozložení tělesné hmoty v určitých partiích, rozlišujeme základní typologii. Tvary těla jsou podle proporcí připodobňovány k druhům ovoce a zeleniny. Mezi základní tělesné typy patří mrkev, hruška, jablko, chřest a paprika.

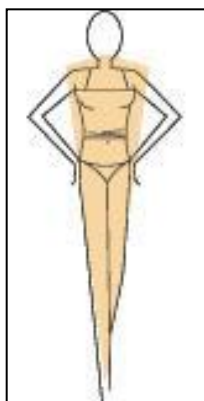
Pro postavu typu **mrkev [14]** jsou typická široká ramena, plné poprsí, záda formována do písmene V, krátký trup, úzký pas, rovné boky a štíhlé nohy.⁴³

Typ **paprika [15]** charakterizují plnější ňadra, úzká záda, nahromaděný tuk v oblasti břicha a hýždí a relativně krátké nohy.

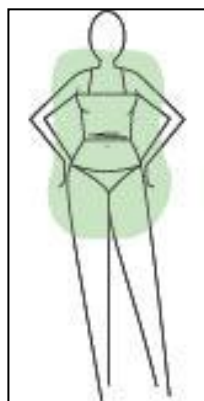
Postava tvaru **chřestu [16]** se vyznačuje malými ňadry, úzkými zády, útlými boky, dlouhými a štíhlými nohama.

Postava typu **jablko [17]** v podstatě kopíruje tvar tohoto raského plodu. Ženy s touto postavou mají kulatá záda a ramena, krátký trup, nevýrazný pas, vystouplé břišní partie, zpravidla dlouhé a hezky tvarované nohy.⁴⁴

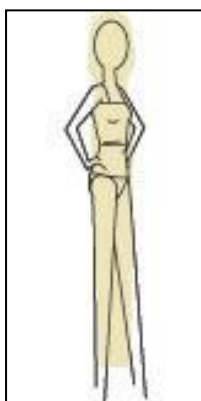
Ženy „**hrušky**“ [18] mají úzká ramena, útlý pas, výrazné boky a stehna – celkově dochází ramen k bokům k postupnému rozšíření.



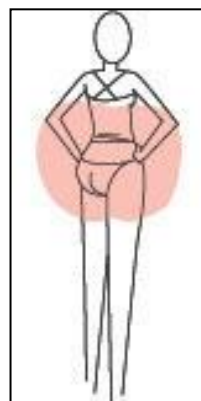
[14]



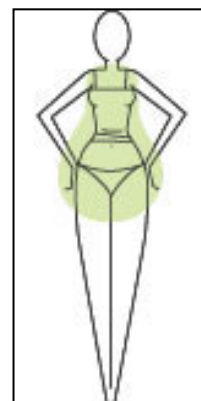
[15]



[16]



[17]



[18]

⁴⁴ <http://www.prakticky-zivot.cz/zdravi/zivotosprava/?nid=4210-jablko-versus-hruska.html> – 12. 4. 2010.

4.2. Tělo jako opracovatelné těsto

Opracovávala jsem desky tvrzeného polystyrenu růžové barvy. Mým cílem bylo, aby materiál evokoval cukrové těsto – tělo je v současnosti totiž pojímáno jako neživá hmota – „těsto.“ Evokovat tento pocit je z mého pohledu tvrzený polystyren schopen a zvolená růžová barva tento záměr jen podtrhuje.

O ženském těle se mluví v takové míře, že se skoro zdá, jako by šlo o anonymní hmotu, která nikomu nenáleží a existuje pouze sama o sobě. Ženy, podléhající popisovaným parametrům ideálu, mnohdy zapomínají na své já – jedinečnou identitu. Zarazila mě skutečnost, že pokud zadám do internetového vyhledávače slovo štíhlost, valná většina odkazů směřuje pouze k návodům, jak ji co v nejkratším čase, a nejlépe bez námahy, docílit.

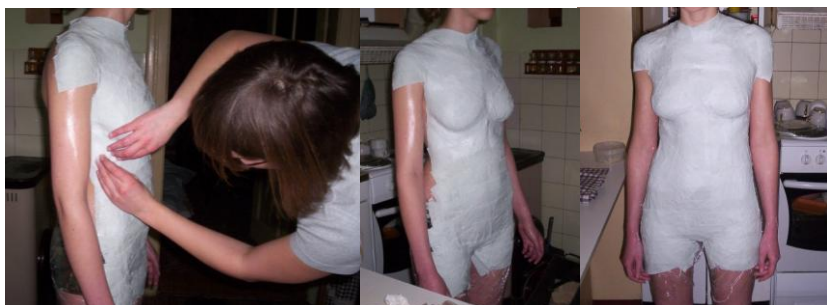
Štíhlost se vábně nabízí jako vstupenka do lepšího světa. Tlak, jenž je na ženy vyvíjen, je tedy ať vědomě či nevědomě směřuje ke zlomovému bodu, kdy se rozhodnou začít své tělo „opracovávat“, aby mohly konečně pozitivně přijmout sebe samu.

Sport je v přiměřené míře jedním ze zdravých a přirozených způsobů, jak tělo formovat. Zásah plastického chirurga už považuji za nepřirozený a vedoucí k zapření svého já. Přestože může být žena po zákroku spokojená, ztratí část své osobnosti. Nedokonalost je sice zahlazena, ale navždy už bude někým jiným a ztratí svoji jedinečnost.

4.3. Význam použitých materiálů a technologie práce

Předem jsem vytvořila tři sádrové odlitky podle nahých ženských těl. Jelikož na základě skořepin měly vzniknout reliéfy, zaměřila jsem pouze na přední partii, a to pouze od krku po stehna. Abych docílila co nejpřesnějšího výsledku, použila jsem sádrové obvazy, které jsem nejprve nastříhala cca na dvacet centimetrové kusy. Pláty jsem jeden po druhém namáčela do teplé vody a kladla ve třech vrstvách na tělo separované mastným krémem. Části, kde hmoty těla pozvolna přechází bez výraznějších výstupů a prohloubení (ruce, ramena, krk, břicho a stehna) jsem omotala potravinovou fólií. Usilovala jsem o to, aby byl celý proces pro modelky co nejpříjemnější, takže jsem se snažila o rychlou práci a teplé prostředí. Figurantky totiž musely stát téměř tři čtvrtě hodiny ve strnulé poloze, aby došlo nejen k navrstvení obvazů, ale také k částečnému zaschnutí. V momentě, kdy se odlitek oddělil od těla, sejmula jsem jej a uložila na zmačkané noviny do tepla. Vnitřní i vnější povrch odlitků kopíroval

záhyby těla – takového efektu bych klasickým způsobem namáčení obvazů do rozdělané sádry jen těžko docílila.



Pro sochařskou práci jsem zvolila extrudovaný polystyren, označován také jako XPS. Materiál je primárně využíván ve stavebnictví, především pro izolaci namáhaných partií stavby (podlahy a střechy). Navzdory faktu, že je vyráběn ze stejného materiálu jako polystyren pěnový (EPS), vykazuje díky rozdílnému procesu výroby odlišné vlastnosti.⁴⁵ Základní charakteristiky obou materiálu jsou shodné, XPS však EPS v mnohých ohledech převyšuje.



[11]



[12]



[13]

Důvodem, proč jsem zvolila polystyren tvrzený, namísto pěnového, je jeho kompaktnost (umožňující snadné broušení) a vysoká pevnost (nedochází tak k nechtěnému odlomení). Nezanedbatelnou skutečností je také celková odolnost (vůči mrazu, dešti, sněhu) a dlouhá životnost, umožňující případnou instalaci v exteriéru. Jeho relativní lehkost umožňuje poměrně snadnou manipulaci při převozu.

Podle sádrových odlitků jsem nejprve lineárně zaznamenala fixem obrys a stěžejní partie těla na polystyrenovou desku o rozměrech 1200 x 600 mm s polodrážkou šíře 14cm. Nesnažila jsem se o vytvoření přesné kopie; odlitky sloužily jako stěžejní vodítko k záznamu parametrů těla. Dotvoření požadované typologie už záviselo na mé představivosti a inspiračních zdrojích (fotografie a důsledné pozorování reality). Podle vnější čáry jsem provedla hrubý ořez ruční pilkou. Takto připravené desky jsem skulptivně zpracovávala řezacím nožem. Práce s řezbářským dlátem se v tomto materiálu ukázala jako nevhodná

⁴⁵ <http://www.extrudovanypolystyren.info/> - 10.4. 2010.

(dláto tlačilo hmotu před sebou, namísto hladkého řezu). Pro větší kontakt s materiálem a jemnější a detailnější formování sochy jsem použila smirkový papír.

4.4. Reliéfy ženských postav a jejich charakteristiky

Opracovávala jsem desky tvrzeného polystyrenu růžové barvy. Mým cílem bylo, aby materiál evokoval cukrové těsto. Tělo je v současnosti totiž pojímáno jako neživá hmota, a tak mi „těsto“ poskytuje ekvivalentní příměr. Evokovat tento pocit je z mého pohledu tvrzený polystyren schopen a zvolená růžová barva tento záměr jen podtrhuje.

Tři figury, jež jsem znázornila ve své práci, jsou brány jako potencionální adeptky k přetvoření pomocí plechové „formičky.“ Těla všech odpovídají podle BMI normálu, přesto nesplňují ideální parametry, a tudíž nejsou podle normy dostatečně krásné. Vůči této nespravedlnosti bych ráda ohradila.

Je nutné udělat patřičné kroky, aby z hodnocení tělesné krásy zmizela čísla a normy. Prezentací mého díla bych ráda problém otevřela tuto problematiku a zdůraznit že pojem krása lze stěží popsat, protože znamená pro každého z nás něco jiného.

Všechny tři polystyrenové postavy jsou náhodným vzorkem ženské populace a stejně jako jejich skutečné protějšky zosobňují jedinečný a nezaměnitelný půvab. Nevidím tedy nejmenší důvod, proč by měly ženy usilovat o jednotnou a zcela univerzální postavu.



5. SOCHAŘI REFLEKTUJÍCÍ TÉMA ŽENSKÉ KRÁSY

Veronika Psotková, absolventka PdF UP Olomouc (obor Matematika a Výtvarná výchova) a FAVU v Brně (ateliér sochařství pod vedením Michaela Gabriela je jednou ze současných sochařek, která se věnuje tender tématice.

Veronika znázorňuje, jaké je to být ženou se všemi nedokonalostmi, vnímanými jak subjektivně, tak násilně uplatňovanými diktátem „krásy“ masovými médii. Ve svých sochách se vyrovnávala se svými nedokonalostmi a zároveň reaguje na anorektický ideál u žen jiných. Bojovnice jsou groteskním znázorněním boje žen se svými tělesnými nedokonalostmi. Tři ženské figury si "vytrhávají své tukem obalené partie. Mírně transparentní lukopren svým charakterem umocňuje dojem tuku. Sousoší má částečně autobiografický charakter.⁴⁶



[19]

Bojovnice / Warriors

⁴⁶ <http://www.veronikapsotkova.net/ggg.php?id=81> – 13. 4. 2010.

ZÁVĚR

Vytvoření mé bakalářské práce pro mě bylo velmi zajímavou životní zkušeností. Rozhodla jsem se pro práci v soše, což samo o sobě bylo velkým krokem do neznáma a jako výsledný produkt jsem zvolila lidské tělo, jež je nesmírně obtížnou disciplínou. Když jsem pak viděla polystyrenové bloky, jež se měly proměnit v ženy, zhodnotila jsem, že mám více odvahy, než rozumu. V momentě, kdy jsem začala pracovat však strach a nejistota lehce polevili a postupným seznamováním se s materiálem, a proporcemi lidského těla, jsem se do tvorby čím dál více ponořovala, což vedlo k rychlejšímu a jistějšímu postupu. I přesto, že mě po celou dobu strašil fakt, že odebranou hmotu již nelze vrátit, začala jsem přijímat tento fakt jako výzvu, nikoliv skutečnost, která by mě paralyzovala.

Má výsledná práce v sobě sice skrývá určitá ale, co se týče znázornění anatomie lidského těla, ale o to více se tato těla mohou přiblížit lidskému rozměru, který ve svých tělesných nedokonalostech mnohdy ukrývá osobitou krásu.

POUŽITÁ LITERATURA:

- ROZSÍVALOVÁ, V. a kolektiv: Krása očima staletí, Hradec Králové, 1996.
- TRUONG, N. – le GOFF, J., Tělo ve středověké kultuře, Praha, 2006.
- ZEMAN, J.: Žena a krása, K otázkám erotologické estetiky, Hradec Králové, 2001.
- JŮZL, M.: Dějiny umělecké kultury I., Praha, 1989.
- MRÁZ, B.: Dějiny výtvarné kultury, Praha, 1995.
- PIJOAN, J.: Dějiny umění I., Praha, 1977.
- PIJOAN, J.: Dějiny umění VII., Praha. 1977.
- KYBALOVÁ, L. – HERBENOVÁ, O. – LAMAROVÁ, M.: Obrazová encyklopedie módy, Praha, 1973.
- ZÍTEK, Odolen: Lidé a móda, Praha, 1962.
- FORET, Martin, Média dnes, Reflexe megality, médií a mediálních obsahů, Olomouc, 2008.
- CROOKOVÁ, M.: V zajetí image těla, Jak chápat a odmítat mýty o tělesném image, Ostrava, 1995.
- REŽNÁ-KUBICOVÁ, R. - HOMOLOVÁ, L.: Profesionální image osobnosti, Olomouc, 2007.

DALŠÍ ZDROJE

- <http://www.topzine.cz/20-a-30-leta-minuleho-stoleti-ovlivnena-feminismem-a-vaikou/>.
- <http://www.nutriacademy.cz/stob/krasa.php>.
- <http://www.extrudovanypolystyren.info/>.
- <http://www.anabell.cz/index.php/clanky-a-vase-pribehy/poruchy-prijmu-potravy/16-ideal-krasy/219-historie-krasy-jak-se-vyvijel-fyzicky-ideal>.
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Haute_couture.
- <http://cs.wikipedia.org/wiki/Pr%C3%AAt-%C3%A0-porter>.
- <http://sex-vztahy.doktorka.cz/pritazlivost-zenskeho-pasu-a-dejiny-korzetu/>.
- <http://www.prakticky-zivot.cz/zdravi/zivotosprava/?nid=4210-jablko-versus-hruska.html> – 12. 4. 2010
- <http://www.veronikapsotkova.net/ggg.php?id=81> – 13. 4. 2010.

ZDROJE OBRÁZKŮ:

1. <http://www.donsmaps.com/clickphotos/venuswillindorflarge.jpg> - 12. 4. 2010.
2. http://ancientcoasts.com/wp-content/gallery/2008-09-september/nefertiti_standing.jpg – 12. 4. 2010.
3. <http://www.odysseyadventures.ca/articles/knossos/laparisienne.jpg> - 12. 4. 2010.
4. http://www.miguelangelbetancur.com/blog/wp-content/uploads/2009/10/Aphrodite_Braschi_Glyptothek_Munich_258.jpg - 12. 4. 2010.
5. <http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/img.php?img=2589&LANG=cz>
6. http://nd01.blog.cz/646/142/6dfc6d1e9b_3993480_u.jpg - 12. 4. 2010.
7. http://www.korzetorium.cz/admin_view/zkousky-korzetiera.html - 12. 4. 2010.
8. http://www.lasiciliainrete.it/barocco/personaggi/rubens/Peter_Paul_Rubens_026.jpg - 13. 4. 2010.
9. http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e7/Elisabeth_in_Bayern,_Kaiserin_von_%C3%96sterreich.jpg – 13. 4. 2010.
10. <http://blog.fidmmuseum.org/.a/6a01156f47abbe970c0120a5b1a384970b-800wi>
11. http://z.about.com/d/familycrafts/1/0/g/o/1/ct2-39_styrofoam.jpg - 13. 4. 2010.
12. http://www.moonstonecraftsupplies.co.uk/ekmps/shops/moonstonecrafts/images/polystyrene_balls.jpg - 13. 4. 2010.
13. <http://www.prakticky-zivot.cz/zdravi/zivotosprava/?nid=4210-jablko-versus-hruska.html> – 14. 4. 2010
14. <http://www.prakticky-zivot.cz/zdravi/zivotosprava/?nid=4210-jablko-versus-hruska.html> – 14. 4. 2010.
15. - 18. <http://www.prakticky-zivot.cz/zdravi/zivotosprava/?nid=4210-jablko-versus-hruska.html> – 14. 4. 2010.
19. <http://www.veronikapsotkova.net/ggg.php?id=81> – 14. 4. 2010.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Helena Lebdušková
Katedra:	Katedra výtvarné výchovy PdF UP Olomouc
Vedoucí práce:	Mgr. David Medek
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Realita versus forma 90 – 60 - 90
Název v angličtině:	Reality versus pattern 90 – 60- 90
Anotace práce:	Vizuální zpracování tématu reflektuje název Realita versus forma 90 – 60 – 90. Jedná se o tři reliéfy ženských postav standardních parametrů, odlišné typologie, v životní velikosti, vytvořených z polystyrenu. Ty jsou konfrontovány s ideálem krásy, zobrazeným vykrajovací formičkou z plechu v odpovídajícím měřítku. Teoretická práce je sledem esejů, vztahujících se k problematice ideálu ženské postavy a zároveň zdůvodňuje a popisuje část praktickou
Klíčová slova:	sochařství, figurální plastika, ženské tělo, krása, sebe pojetí, duševní krása, image těla, masová média.
Anotace v angličtině:	Visual processing of this theme reflects its title Reality versus pattern 90-60-90. It deals with 3 reliefs of woman figures of standard measures, different types, in life-size, made of polystyrene. These figures are compared with the ideal of beauty, displayed as a jagger pattypan made of metal plate in corresponding measure. The theoretical theses represents series of essays relating to the issue of the ideal of woman beauty and also explains and describes practical part.
Klíčová slova v angličtině:	sculpture, figural plastic, woman body, self-expression, physical beauty, body image, mass media.
Přílohy vázané v práci:	obrazová příloha a DVD.
Rozsah práce:	25
Jazyk práce:	český jazyk